

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ТАДЖИКСЬКИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ШІРИНШО ШОХТЕМУР (РЕСПУБЛІКА ТАДЖИКИСТАН)
ФЕДЕРАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ (АВСТРІЯ)**

МАТЕРІАЛИ

міжнародної науково-практичної конференції

**АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА:
ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ**

**Стратегічні пріоритети розвитку економіки,
фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі,
менеджменту, публічного управління
в Україні та світі**

26 жовтня 2023 року

Біла Церква – 2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р. екон. наук, професор
Варченко О.М., д-р. екон. наук, професор
Димань Т.М., д-р. с.-г. наук, професор
Мірзоєв Т. К., канд. с.-г. наук, доцент
Аріас Р., доктор філософії
Гассемі Нейжад Ж., доктор філософії
Паска І.М., д-р. екон. наук, професор
Хом'як Н.В., канд. екон. наук, доцент
Ластовська І.О., канд. с.-г. наук, доцент

Відповідальна за випуск – **Олешко О.Г.**, канд. с.-г. наук, доцент

Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, менеджменту, публічного управління в Україні та світі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 26 жовтня 2023 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2023. – 124 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

Ел. адреса: <http://science.btsau.edu.ua/taxonomy/term/34>

©БНАУ

безпрецедентні пошкодження логістичної інфраструктури, аграрний сектор країни демонструє стійкість до викликів і ризиків воєнного часу завдяки впровадженню заходів і реалізованим ініціативам на різних рівнях державного управління в напрямі

відновлення, розбудови диференційованих ланцюгів поставок та ринків збуту сільськогосподарської продукції. Водночас підвищення *стійкості ланцюгів поставок та* забезпечення надійного й ефективного постачання сільськогосподарської продукції на ринки в умовах затяжної війни і повоєнного відновлення потребує обґрунтування пріоритетних напрямів та дієвих заходів державної політики щодо підтримки реформ та стратегічних ініціатив, спрямованих на адаптацію до змін ведення діяльності суб'єктів господарювання та створення сприятливого інвестиційного клімату в агросекторі країни.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#n13>

2. Михайличенко К. Транспортна стратегія у національних інтересах України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 2. С. 82–94.

3. Погребняк А. Т., Неміш Ю. В., Павловські Г., Шевченко С. Г., Тиркало Ю.Є. Безпека та особливості функціонування ланцюгів поставок в умовах ризику. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Вип. 35. С. 10–18.

УДК 338.432.06(477)

БАТАЖОК С. Г., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

e-mail: batazhok@ukr.net

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ключовим фактором розвитку національного аграрного сектору є пошук нових інструментів щодо зниження кредитного ризику для сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: аграрні розписки, інструмент фінансування, сільське господарство, банківське кредитування, впровадження сек'юритизації.

S. BATAZHOK, Candidate of Economic Sciences

Bila Tserkva National Agrarian University

FINANCIAL SECURITY OF DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Abstract. A key factor in the development of the national agricultural sector is the search for new tools to reduce credit risk for agricultural enterprises.

Keywords: agrarian receipts, financing instrument, agriculture, bank lending, introduction of securitization.

Аграрні розписки за умови налагодження механізмів їх вільного обертання

можуть стати як самостійним джерелом фінансування, так і ліквідним забезпеченням за банківськими кредитами [1].

В Україні на сьогодні створений інституціональний порядок обігу аграрних розписок. В законі України «Про аграрні розписки» закріплено термін аграрна розписка — товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [2]. Тобто предметом застави за аграрними розписками слугує майбутній врожай сільськогосподарської продукції агровиробника. Обсяг ринку аграрних розписок становить 600 млн дол. щорічно [3].

Цей зручний інструмент кредитування став проривом на українському ринку агрофінансування і продовжує залишатися ефективним механізмом для фінансування аграріїв. Протягом 2020 року аграрних розписок було видано на 13 млрд грн, а в 2021 — на 15 млрд грн. [4]. Фінансування та ресурси під аграрні розписки надають 316 кредиторів. У топ-5 регіонів-лідерів, які найактивніше користуються залученням фінансування за аграрними розписками входять: Київщина, Миколаївщина, Полтавщина, Рівненщина, Вінниччина. Протягом останніх двох років 60–70 % фермерів, які видають аграрні розписки, працюють з інструментом повторно[5].

Аграрні розписки можуть стати дієвим інструментом фінансування оборотного капіталу для сільськогосподарських підприємств, зокрема суб'єктів малого бізнесу, для яких доступ до банківських кредитів суттєво обмежений.

Аграрні розписки поєднують у собі переваги векселя, заставної та форвардного контракту, однак мають свої особливості, які їх вирізняють від останніх, а саме: можливість отримання товару як оплати (бартер); оформлення зобов'язання, забезпечення та їх реєстрація в одному документі; можливість застави майбутнього урожаю (тобто активу, якого ще немає у наявності). Умови функціонування аграрних розписок передбачають: наявність єдиного Реєстру аграрних розписок та публічний доступ до нього; можливість контролю технології вирощування урожаю, що наданий в заставу; у разі неврожаю чи інших форс-мажорних обставин аграрна розписка може бути відтермінована, процедура стягнення не потребує судового розгляду, а здійснюється через виконавчу службу. Такі переваги дають можливість розглядати фінансову аграрну розписку як якісне ліквідне забезпечення за банківськими кредитами.

Використання аграрних розписок як забезпечення за банківськими кредитами дозволить розширити обсяги банківського кредитування сільського господарства. Для можливості забезпечення прийняття банками аграрних розписок у заставу необхідно враховувати, що ціни на аграрну продукцію не є сталими і коливаються внаслідок впливу економічних, правових, політичних, природних чинників. Ліквідувати або зменшити такий вплив можливо через рахунок страхування або на строковому ринку.

З розвитком такої системи кредитування потреба у прозорій біржовій торгівлі значно зросте, адже кожен захоче щодня знати, на якому рівні сформувалися біржові ціни на його врожай та скільки він зможе заробити. За таких умов, спотова торгівля розвиватиметься до підвищення своєї прозорості та формуватиметься винятково під

дією ринкових чинників, у результаті чого виникатиме потреба в запровадженні сучасних торгових інструментів – ф'ючерсів та опціонів, які стануть орієнтиром цін на майбутній врожай, а також дозволять хеджувати свої цінові ризики іншим учасникам ринку, що надасть додаткову перевагу аграріям та дозволить національному виробникові стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку [6].

Водночас проблеми банківського кредитування сільського господарства залишаються не вирішеними, що негативно відображається на його обсягах.

Із липня 2020 року кількість нових користувачів-агровиробників досягла своєрідного плато та не зростає експоненційно, як раніше. Однією з причин вважається доволі висока вартість здійснення операцій з аграрними розписками. За поточного законодавства та практики вартість видачі аграрної розписки становить орієнтовно 0,5 % від суми зобов'язання. У середньому це понад 30 тис. грн. за розписку. Для невеликих агровиробників, котрі найбільше потерпають від нестачі фінансування, це завищена ціна [7].

Вирішити цю та інші перешкоди щодо реалізації потенціалу аграрних розписок в сільському господарстві може модернізація законодавства. ВРУ в першому читанні розглянула і прийняла за основу проєкт закону «Про електронні аграрні розписки» [8].

Електронна аграрна розписка — неемісійний цінний папір, що існує у формі електронного документа в Реєстрі аграрних розписок. Користувачі — агровиробники та кредитори — зможуть самостійно здійснювати операції з розписками безпосередньо в реєстрі (на противагу поточному обов'язковому нотаріальному посвідченню) через ідентифікацію за електронними цифровими підписами. Прозора та захищена система реєстру дозволить забезпечити захист сторін за аграрною розпискою, а також значно спростити користування інструментом та знизити вартість у декілька разів. Також передбачено розширення варіантів застави різними категоріями сільськогосподарської продукції, яку можна передавати в заставу за аграрною розпискою. Наразі аграрні розписки ефективно використовуються у рослинництві. Диверсифікація наявної позитивної практики в тваринництві, садівництві, первинну переробку сільгосппродукції дозволить агровиробникам з цих сегментів залучати фінансування чи інші необхідні ресурси, а кредиторам бути впевненими в поверненні наданих позик. Нововведенням запропонованих законодавчих змін є те, що за бажанням кредитора аграрна розписка зможе бути переведена для обігу в системі НДУ (Національний депозитарій України). Розвиток вторинного ринку аграрних розписок створить можливості рефінансування для кредиторів, що дозволить їм покращувати комерційні умови кредитування агровиробників. Це також створить передумови для впровадження більш складних інструментів, зокрема сек'юритизації, для доступу до ліквідності з міжнародних ринків капіталу.

У сучасній світовій практиці сек'юритизація забезпечує приплив ліквідності та значних обсягів фінансування в сектор, коли можливості традиційних, простіших інструментів не можуть задовольнити грошові потреби галузі. Сек'юритизація — це

техніка структурованого фінансування, що дозволяє кредиторам конвертувати неліквідні активи (кредити, іпотеки, дебіторську заборгованість тощо) на ліквідні доходні цінні папери. У такий спосіб інструмент дозволяє збільшувати ефективність використання капіталу кредитора, діючи як мультиплікатор. Фактично, будь-який кредит, позика чи дебіторська заборгованість забезпечує майбутній грошовий потік, що з фінансового погляду є активом компанії. Будь-який актив може стати забезпеченням для залучення фінансування, зокрема через випуск цінних паперів. Сек'юритизацію застосовують у сільському господарстві, де з огляду на тривалий виробничий цикл і масштаби виробництва фермерам потрібно залучати фінансування із зовнішніх джерел, а власних ресурсів кредиторів не вистачає для задоволення попиту фермерів.

Сьогодні учасники ринку розглядають сек'юритизацію як необхідний інструмент, щоб утримувати конкурентноспроможність українського сільського господарства, яке є одним з драйверів економічного зростання, однак як сектор залишається значною мірою недофінансованим. Зростає також попит з боку інвесторів, оскільки традиційні об'єкти інвестування, як державні казначейські цінні папери, наразі не можуть забезпечити очікувану дохідність. Інвестори шукають нові можливості, зокрема все частіше у сільському господарстві: агросектор є одним із найстабільніших секторів.

За оцінками експертів, Україна може подвоїти виробництво агропродукції, якщо забезпечить фермерам достатньо фінансових ресурсів для інвестицій в інтенсивні технології, оновлення техніки, реалізацію довгострокових проєктів з переробки, зрошення тощо. Впровадження сек'юритизації дозволить українському агросектору реалізувати виробничий потенціал та бути конкурентним на глобальному ринку.

Список використаних джерел

1. Петрук О.М., Новак О.С. Роль аграрних розписок у розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2020.№8. С.1-8.URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/16.pdf
2. Про аграрні розписки: Закон України від 6 листопада 2012 року. № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>
3. Залучити кошти на бізнес через аграрні розписки. Як це працює та чи є ризики. Економічна правда. 15 лютого 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/02/15/682393/>
4. З початку війни видано аграрних розписок на 59 млн гривень. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/z-pocatku-vijni-vidano-agrarnih-rozpisok-na-59-mln-griven>
5. В Україні видано аграрних розписок на 42 млрд гривень. Agrevery. 8 червня 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-griven>
6. Марюхніч А. Аграрні розписки стануть зручним інструментом кредитування аграріїв. Кореспондент, від 22.07.2014 р. URL: <http://www.agro-business.com.ua>
7. В Україні видано аграрних розписок на 42 млрд гривень. Agrevery. 8 червня 2021. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-vidano-agrarnih-rozpisok-na-42-mlrd-griven>
8. Про прийняття за основу проєкту Закону України про електронні аграрні розписки: постанова ВРУ від 13.07.2023р. № 3230-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3230-20#Text>

